

Del I – livsforsikring:

Regnskapsføring i forsikringselskaper

Vi vil i denne artikkelen først redegjøre for virksomhetsreglene og deretter gjeldende regnskapsregler for henholdsvis liv- og skadeforsikringselskaper. Artikkelen fokuserer på praktisk anvendelse av reglene og hvordan regnskapene skal forstås.

Statsautorisert revisor/AFA/MSc
in Economics and Business
Administration
Karoline Kvinge Toften
Manager EY

Statsautorisert revisor/
MSc Business
Jonas Røise
Manager EY

Statsautorisert revisor/
AFA MBA
Finn Espen Sellæg
Partner EY

Innholdet i artikkelen står for forfatterens egen regning, og representerer ikke nødvendigvis EY sitt offisielle syn.

Artikkelen er delt i tre deler hvor de to første delene omhandler livsforsikringselskaper og den andre delen omhandler skadeforsikringselskaper.

Artikkelen bygger på en tilsvarende artikkel publisert i Revisjon & Regnskap i 2011 og er oppdatert med endringer i regelverket samtidig som den bygger på et nyere eksempel.

Generelt om forsikringselskaper

I utgangspunktet handler forsikring om å avlaste risiko for økonomisk tap knyttet til uventede hendelser. Slike hendelser vil mest typisk være skade eller tap av ulike ting (biler, hus etc.), eller en persons helse eller død. I tillegg

tilbys det pensjonsforsikringer som gir utbetalinger avhengig av hvor lenge en person lever – altså så lenge man ikke dør. Det skiller mellom skadeforsikring og livsforsikring, som er atskilt i ulike selskaper. I Norge har vi tradisjon for at ulike konsern konsentrerer sin virksomhet rundt enten skadeforsikring (for eksempel IF og Gjensidige) eller livsforsikring (for eksempel DNB og Storebrand). Innenfor skadeforsikring har det også vært et historisk skille mellom ordinære skadeforsikringselskaper og skadeforsikringselskaper rettet mot sjørelaterte forsikringer (altså forsikring av båter, rigger etc.).

Elementene i forretningsdriften

De viktigste elementene i et forsikringselskaps forretningsdrift er polisetegning/-prising (underwriting), forvaltning av midler og skadebehandling, i tillegg til øvrige administrative forhold. Polisetegning/-prising er den viktigste, og vanskeligste, delen av forsikringsvirksomheten. Dette skal sørge for at man får de riktige kundene (de som ikke bulker bilen) og å sette en riktig pris på kontraktene. Det er et iboende problem i enhver forsikringsrelasjon at forsikringselskapet påtar seg risiko for forhold som til en stor grad er i hendene til kundene. Dette omtales som «moral hazard» hvor risi-

koen for brann i et hus for eksempel avhenger av kundens fokus på brannsikkerhet, eller hvor risikoen for etterlatte- og uføreytelser er avhengig av hvor godt kunden tar vare på helsen sin.

Nødvendig med en solid økonomisk base

Forsikringselskaper har en viktig rolle i et moderne samfunn, og det er avgjørende at kundene har sikkerhet for at de får de avtalte dekninger om huset brenner. At forsikringselskapene har en solid økonomisk base som kan bære store tap er derfor en sentral forutsetning. Alle forsikringselskaper er derfor underlagt streng kontroll fra Finanstilsynet, og det stilles minimumskrav til kapitaldekning i forhold til den risikoen selskapet har påtatt seg.

Solvensreglene

Forsikringselskapene er underlagt kapital- og soliditetskrav gjennom solvensreglene. Dette er regler som følger av EUs Solvens II-direktiv. Dette er nærmere omtalt i Finansforetakslovens kapittel 14.

Hovedprinsippet følger av § 14-7 som sier at forsikringselskapene skal ha forsikringstekniske avsetninger til dekning av samtlige foreliggende forsikringsforpliktelser, og at de skal ha

De viktigste elementene i et forsikringselskaps forretningsdrift er polisetegning/-prising (underwriting), forvaltning av midler og skadebehandling, i tillegg til øvrige administrative forhold.

eiendeler til dekning av disse forpliktelsene. Etter § 14-10 skal solvenskapitalkravet dekke risikoen for tap av foretakets ansvarlige kapital, og dette skal beregnes slik at det er 99,5 % sannsynlig at det ikke oppstår forsikringsmessige og finansielle tap innenfor en periode på 12 måneder, som går utover den kapitalen selskapet sitter på. Det skal derfor mindre enn 0,5 % sannsynlighet til for at et forsikringsselskap ikke klarer å dekke sine forpliktelser innenfor en periode på 12 måneder.

Forsikringsselskapene må offentliggjøre en rapport én gang hvert år som redegjør for solvenskravene og finansiell stilling. Informasjon om dette inntas også i notene til årsregnskapet. For pensjonsforetak (pensjonskasser og innskuddspensjonsforetak) gjelder forenklede regler etter § 14-16. En nærmere redegjørelse for solvensreglene faller utenfor formålet med denne artikkelen og omtales ikke nærmere her.

Livsforsikring

Livsforsikring er forsikringer som dekker eventuelle inntektsbortfall for en person i fremtiden. Livsforsikring omfatter i hovedsak pensjonsforsikringer, uføredekninger, etterlattepensjoner og andre produkter som gir utbetaling ved død. Pensjonsforsikring er et spesielt forsikringsprodukt da utbetalingen i stor grad er den enkelte kundes egne oppsparte pensjonsmidler. En betydelig del av premieinnbetalingene til en pensjonsforsikring er i realiteten sparing. Avkastning på pensjonsmidlene fordeles mellom livsforsikringsselskapet og den enkelte kunde etter spesielt angitte regler. I tillegg må livsforsikringsselskapet i henhold til norske regler garantere en årlig minsteavkastning på midlene. Pensjonsytelsene utbetales fra pensjonsalder, normalt 67 år, og enten over en definert periode (for eksempel ti år) eller frem til den forsikrede dør (livslang ytelse). Forsikringselementet i en pensjonsforsikringsavtale går da på hvor lenge den enkelte person i ordningen vil leve. Dette omtales av forsikringsselskapene som opplevelsrisiko.

Uførepensjon

Uførepensjon er kontrakter som gir utbetaling til kundene dersom de blir uføre før ordinær pensjonsalder, mens etterlattepensjoner er kontrakter som gir utbetaling til etterlatte (livsledsager eller mindreårige barn). Forsikringselementene i en uførepensjonsordning går på hvorvidt og når den enkelte kunden blir helt eller delvis utfør, mens etterlattepensjoner er knyttet til hvorvidt den enkelte kunde vil dø i løpet av dekningsperioden. Dette omtales av forsikringsselskapene som henholdsvis uførerisiko og dødsrisiko.

Livsforsikringsprodukter

Livsforsikringsprodukter er tilgjengelige for privatpersoner gjennom de ulike livsforsikringsselskapene. En viktig premissgiver for hvor gunstige slike ordninger er, er de til enhver tid gjeldende skatteordningene. Sparing i ulike livsprodukter innebærer i mange tilfeller at man er hindret fra å benytte midlene i mange år fremover. For å stimulere til slik sparing har man gitt skattefremfordringer for enkeltpersoner (IPS). Sparebeløpet gir fradrag i alminnelig inntekt, avkastning underveis beskattes ikke, mens de fremtidige utbetalingene skattes som alminnelig inntekt. Dette gir derfor en effektiv forskyvning av beskatningen frem til pensjonsalder.

Tilbys mest gjennom arbeidsforhold

Livsforsikringsprodukter er vanlig å tilby gjennom arbeidsforhold, og det er dette som utgjør det klart største volumet i Norge. Et minimum av ytelser i arbeidsforhold er lovpålagt gjennom lov om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). OTP angir at arbeidsgivere enten må tilby en innskuddsordning¹ eller en ytelsespensjonsordning. Den enkelte arbeidsgiver kan bestemme hvordan slike ytelsesordninger skal utformes (gitt minimumskravene i loven), og hvordan de skal organiseres. For større selskaper er det enkelte fordeler ved å ha ordningene organisert i en egen pensjonskasse, mens det for mindre selskaper som regel vil være

rimeligere og enklere å kjøpe produktene fra et livsforsikringsselskap. For medlemmene (altså de ansatte) er ordningene i en pensjonskasse eller et livsforsikringsselskap i utgangspunktet like, og i begge tilfeller er ordningene underlagt lov om foretakspensjon. For kollektive ordninger etter OTP er skattereglene gunstige, og bidrar til å gi insentiver til å spare i slike ordninger.

Pensjonskasser

En pensjonskasse er i realiteten et livsforsikringsselskap, og er underlagt like virksomhets- og regnskapsregler. Forskjellen er at en pensjonskasse har en sponsor som også er arbeidsgiver for medlemmene i pensjonskassen, mens et livsforsikringsselskap har eksterne eierne (og er i mange tilfeller børsnotert). Dette innebærer at det er ulik økonomisk dynamikk i pensjonskassen sammenlignet med livsforsikringsselskapet, da pensjonskassen ikke på samme måte har motstridende interesser mellom kunde og eier som i et livsforsikringsselskap. Dette kan blant annet komme til uttrykk gjennom viljen til å påta seg risiko i forvaltningen av pensjonsmidlene.

Reassuranse/gjenforsikring

I noen tilfeller ønsker ikke forsikringsselskapet å bære all risikoen selv. Dette kan eksempelvis være knyttet til enkelte spesielt store kunder (typisk innen kapitalintensiv virksomhet som for eksempel kraftanlegg eller shipping), spesielle konsentrerte risikoer selskapet er eksponert for eller innenfor spesielle bransjer. I slike tilfeller kan forsikringsselskapet få avlastet deler av sin risiko hos et annet forsikringsselskap. Dette omtales som reassuranse eller gjenforsikring. Alle forsikringsselskaper kan selge reassuranse til andre forsikringsselskaper, men normalt gjøres dette gjennom spesialiserte reassuranseforsikringsselskaper.

En aktiv del av selskapets risikostyring

Reassuranse brukes av de fleste forsikringsselskapene som en aktiv del av selskapets risikostyring, og er en viktig del av selskapenes kjernevirksomhet. Da selskapene er underlagt solvensregler, kan selskaper oppleve at deres balanse

¹ Innskuddsordninger er i seg selv ikke forsikringsordninger og er egentlig bare ren kapitalforvaltning. Ordningene presenteres imidlertid som forsikring i regnskapene til livsforsikringsselskapene.

begrenser hva de kan inngå av nye kontrakter. I slike tilfeller vil reassurans benyttes aktivt for å avlaste risiko for å minimere egenkapitalbehovet. Virksomhetsreglene for forsikringsselskaper pålegger forsikringsselskapene å ha en reassurans som er betryggende i forhold til selskapets risiko og økonomiske stilling, samt å ha oppdaterte retningslinjer for slik handel.

Overfor kundene er imidlertid forsikringsselskapet ansvarlig, uavhengig av om risikoen helt eller delvis er avlastet gjennom reassurans. Dette innebærer at kunden kun forholder seg til selskapet hvor de har tegnet forsikring, og i et tenkt tilfelle hvor en reassurandør går konkurs, vil ikke det påvirke forsikringsselskapets kunder. Som en konsekvens av dette presenteres reassurans brutto i regnskapet, både i resultatoppstillingen og i balansen.

Virksomhetsregler

Livsforsikringsselskaper er underlagt virksomhetsreglene i Forsikringsvirksomhetsloven med tilhørende forskrifter (heretter omtalt som virksomhetsreglene).²

Virksomhetsreglene for livsforsikringsselskapene gjelder både for ordinære forsikringsselskaper og for pensjonskasser. Virksomhetsreglene regulerer blant annet hvordan selskapene skal utøve sin virksomhet med hensyn til organer og lignende, utforming av forsikringskontrakter, beregning av premier og fordeling av overskudd mellom selskapet og forsikringskontraktene (dvs. kundene). Virksomhetsreglene og regnskapsføringen i livsforsikringsselskaper er sterkt relaterte, og derfor blir virksomhetsreglene såpass utfyllende omtalt i denne artikkelen.

Innenfor de ulike hovedproduktene, både kollektive og individuelle, kan kundene velge enten felles forvaltning av midler, investeringsvalg eller investeringsvalg med garantert rente. Investeringsvalg er i praksis mest utbredt for individuelle ordninger. I regnskapet

skilles det mellom ordninger uten investeringsvalg som inngår i kollektivporteføljen, og ordninger med investeringsvalg som inngår i investeringsvalgporteføljen.

Premieberegning

Virksomhetsreglene angir regler for beregning av premier til kollektive og individuelle livsforsikringsprodukter. Premien skal beregnes for ett år av gangen og betales forskuddsvis hvert år, med mindre det er avtalt terminvis innbetaling i løpet av året.³

Selskapet skal til enhver tid ha pristariffer for beregning av premie for samtlige av de produktene som tilbys. Pristariffene skal angi hvilket vederlag selskapet tar for å overta de ulike typene av risiko og tjenestene som inngår i de forskjellige produktene og produktkombinasjonene. Livsforsikringsselskapenes produkter er ulike kombinasjoner av risikodekninger og forvaltning av kundenes midler. Selskapet skal ved fastsettelsen av pristariffer skille mellom de ulike elementene i en forsikringskontrakt:⁴

- pris for dekning av risiko knyttet til person,
- pris for forvaltning av midler knyttet til forsikringskontraktene, herunder selskapets risiko for *avkastningsresultatet*,
- pris for forvaltning av midler i særskilte investeringsporteføljer med investeringsvalg, og i tilfelle vederlag for avkastningsgaranti knyttet til porteføljene, og
- pris for administrative tjenester

Premiene selskapene tar for produktene sine fastsettes i tråd med de ulike elementene omtalt over, og består av følgende elementer som skal prises særskilt:

- Risikopremie* – livsforsikringsselskapet forsikrer i hovedsak tre typer risiko: opplevelsesrisiko, uførerisiko og dødsrisiko (omtalt over). Selskapet priser denne risikoen ved salg av produktet basert på risikostatistikk for de ulike elementene. Hvorvidt selskapet har priset sine produkter

på en god måte, ser man ikke før kontraktene er utløpt, og det er først når den siste kunden er død. En oppdatert vurdering av risikoutviklingen i forhold til premien fremkommer imidlertid av risikoreultatet som beregnes årlig. Her analyserer man faktisk utfall for det enkelte året mot det som var forutsatt i premieberegningen (dette er nærmere omtalt under).

- Sparepremie* – kunden skal minst få utbetalt forsikringssummen på et avtalt fremtidig tidspunkt. Sparingen består av innbetalinger og avkastning på midlene som tilordnes forsikringskontrakten. Virksomhetsreglene gir kundene en garantert minimumsavkastning på sin sparing som skal tildeles kundene årlig. Denne garanterte renten fastsettes av Finanstilsynet og ble i 2015 satt ned fra maksimalt 2,50 % til maksimalt 2,00 % for nye kontrakter og ny opptjening. I tillegg får kunden eventuell meravkastning utover garantert rente som livsforsikringsselskapet har oppnådd i sin forvaltning av pensjonsmidlene, tildelt forsikringskontrakten.
- Forsikringsselskapet tar seg betalt for å gi *avkastningsgarantien*, samt et *fortjenesteelement* for å ta forsikringsrisikoen (omtalt over under risikopremie). Størrelsen på avkastningsgarantien avhenger av risikoen egenkapitalen i forsikringsselskapet utsettes for. Premien påvirkes blant annet av størrelsen på avkastningsgarantien, risikoen i deres investeringer og hvor solid forsikringsselskapets bufferkapital er (dvs. størrelsen på tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond). Kunden må da vurdere denne premien i forhold til kvaliteten på forvaltningen selskapet tilbyr (det vil si avkastning i forhold til den risikoen man påtar seg). Fortjenesteelementet er den prisen livsforsikringsselskapet tar for å bære forsikringsrisikoen da overskudd på risikoreultatet vil tilfalle kundene i sin helhet.
- Administrasjonspremie* – kostnadselementet av premien skal dekke administrative tjenester i livsforsikringsselskapet.

2 Loven gjelder også skadeforsikringsselskaper, men det vil bli omtalt i neste del av denne artikkelen.

3 Forsikringsvirksomhetsloven § 3-6.

4 Forsikringsvirksomhetsloven § 3-3.

Ved utformingen av pristariffene skal selskapet sørge for at:⁵

- selskapets premier vil stå i rimelig forhold til den risikoen som overtas og de tjenestene som ytes,
- selskapets premier vil være tilstrekkelige til å gi sikkerhet for at forpliktelsene etter inngåtte kontrakter blir oppfylt, og vil være betryggende ut fra selskapets økonomi, og
- det ikke vil skje urimelig forskjellsbehandling mellom produkter, produktkombinasjoner eller kunde-grupper.

Det skal fremgå av fakturaen hva som gjelder de ulike elementene som beskrevet over. Regelverket forstås slik at selskapet skal innrette sin virksomhet og premiefastsetting slik at de ulike elementene på sikt skal være økonomisk bærekraftige hver for seg. Dette innebærer for eksempel at underskudd på administrasjonsresultatet ikke kan dekkes av overskudd på forvaltning av kundenes midler. Etter tidligere regler var det ikke krav om å vise resultatene særskilt, og da ble administrasjonskostnadene delvis fakturert kunden direkte og delvis dekket gjennom tilordning av avkastning (renteoverskuddet).

Premier basert på pristariffer

Premiene skal beregnes basert på de til enhver tid gjeldende pristariffer. Selskapet kan endre pristariffene, men både pristariffen og endringer i denne skal meldes til Finanstilsynet. Finanstilsynet kan pålegge eller oppfordre til en styrking av de ulike tariffene for eksempel knyttet til dødelighet, levealder og uførhet. Dette ble senest gjort med effekt for 2014 da dødelighetsgrunnlaget K2013 ble innført av Finanstilsynet. Dette medførte kraftig økning i avsetningsbehovet for alderspensjon, og det ble gitt anledning til inntil fem års opptrappingsplan for livsforsikringselskapene. K2013 er et såkalt dynamisk grunnlag, hvor det ligger inne forventninger om ytterligere økt levealder. Det vil si at det forventes redusert dødelighet for de enkelte kalenderårgangene – altså at en person født i 2021 har høyere

forventet levealder, enn de som er født tidligere år.

Kapitalforvaltning

Virksomhetsreglene regulerer også forvaltningen av midlene i selskapet.⁶ Selskapene skal ha en kapitalforvaltning som er forsvarlig innrettet, og det skal foreligge skriftlige retningslinjer for dette. Investeringsstrategien skal omfatte metoder for måling og styring av investeringsrisiko, og allokering av eiendeler sett i forhold til pensjonsforpliktelsenes art og varighet.⁷

Forvaltningen i et livsforsikringselskap skal være inndelt i tre ulike porteføljer; en selskapsportefølje, en kollektivportefølje og en investeringsvalgportefølje.

- Selskapsporteføljen* skal bestå av selskapets egne plasseringer og vil motsvare selskapets egenkapital og eventuell annen gjeld enn forsikringsforpliktelsene.
- Kollektivporteføljen* omfatter kundenes midler i kollektive ordninger. Porteføljen skal bestå av eiendeler som motsvarer de forsikringsmessige avsetningene til dekning av kontraktsfastsatte forpliktelser, som ikke er knyttet til investeringsvalgporteføljen (se under). Eiendeler for dekning av avsetning til uføre- og etterlatteforpliktelser skal inngå i kollektivporteføljen selv om midler knyttet til alderspensjonsytelser er plassert i særskilt investeringsvalgportefølje.
- Investeringsvalgporteføljen* omfatter kundenes midler i produkter med investeringsvalg. Porteføljen skal bestå av eiendeler som motsvarer forsikringsmessige avsetninger til dekning av forpliktelser knyttet til verdien av den særskilte investeringsvalgporteføljen.

Premiefond, innskuddsfond og pensjonsreguleringsfond anses her som del av den porteføljen de øvrige midlene knyttet til kontrakten inngår i, med mindre det følger av kontrakten at midlene i fondet skal plasseres på annen måte.

Ved valg av eiendeler til de forskjellige porteføljene, og ved endring av sammensetningen av porteføljer, skal selskapet overholde krav til god forretningskikk og sørge for at det ikke skjer urimelig forskjellsbehandling av kunder. Selskapet skal ha retningslinjer for valg av eiendeler og endring av porteføljer for å unngå at det oppstår interessekonflikter mellom kunder og kundegrupper eller mellom kunder og selskapet. I tilfelle av interessekonflikt mellom kunder og selskapet, skal hensynet til kundene gå foran.

Selskapet skal opprette et system for registrering av hvilke eiendeler som til enhver tid inngår i de ulike porteføljene. Ved plassering av midler må de ulike investeringene ved anskaffelse tilordnes den aktuelle porteføljen, og man kan for eksempel ikke avvende og se om det blir gevinst eller tap på den enkelte plasseringen, før den allokteres til en portefølje. Det er tillatt å etablere en ordning for samlet kapitalforvaltning av porteføljene, men da må selskapet sørge for et robust system for allokering av verdier og avkastning mellom porteføljene. Dette innebærer at det for eksempel må være et system i forvaltningen som sørger for at forsikringselskapet ikke kan forfordle de ulike porteføljene.

Regnskapsføring i livsforsikringselskaper

Regnskapsføring i livsforsikringselskaper er regulert i forskrift til regnskapsloven om årsregnskap i livsforsikringselskaper⁸ som trådte i kraft 01.01.2016. Forskriften spesifiserer en spesiell oppstillingsplan som gjør at resultatet deles i en teknisk og en ikke-teknisk del. Det har vært flere endringer i forskriften de siste årene, som i stor grad er en tilpasning til IFRS.

IFRS har foreløpig ingen spesifikke regler for regnskapsføring av forsikrings-

5 Forsikringsvirksomhetsloven § 3-3.

6 Forsikringsvirksomhetsloven § 3-11.

7 Forsikringsvirksomhetsloven § 2-3 3. ledd.

8 FOR-2018-12-20-2208 Forskrift om årsregnskap for livsforsikringsforetak.

kontrakter.⁹ For forsikringskontrakter angir derfor forskriften at forpliktelsene skal måles i tråd med retningslinjer angitt i forsikringsvirksomhetslovens kapittel 3. Forskriften angir videre at alle finansielle instrumenter i et forsikringselskap (som utgjør det aller meste av eiendelssiden i et forsikringselskap) skal regnskapsføres i tråd med IAS 39.¹⁰ Tilsvarende gjelder for investeringseierdommer (IAS 40) og eierbenyttet eiendom (IAS 16). Vi har i denne artikkelen valgt ikke å gå nærmere inn i prinsippene for regnskapsføring av de ulike eiendelene som sådan.

Årsregnskapsforskriften angir en rekke notekrav. Mange av disse er direkte henvisninger til notekravene i IFRS (for eksempel IFRS 7, IFRS 4, IAS 40 og IAS 37), men det er i tillegg en rekke direkte særnorske notekrav i forskriften. Viktige områder er opplysninger om forsikringstekniske avsetninger, kapitaldekning og solvens, kapitalavkastning, resultater fordelt på bransjer og en resultatanalyse i henhold til de ulike elementene angitt i virksomhetsreglene. Det er gitt enkelte lettelser i notekravene for selskaper som ikke inngår i IFRS-rapporterende konsern, og som ikke har børsnoterte aksjer eller egenkapital.

Resultatregnskapet

Resultatregnskapet er, som kommentert over, inndelt i en teknisk og en ikke-teknisk del. Det tekniske regnskapet er den delen av regnskapet som er knyttet til den forsikringstekniske delen av virksomheten. Dette innebærer at postene som inngår i denne delen av regnskapet i hovedsak er relatert til premieinntekter, avkastning på pensjonsmidler tilordnet kunder, utbetalinger og endring i avsetninger for forsikringsforpliktelser. Administrasjonskostnader knyttet til

forsikringsvirksomheten er også inkludert i det tekniske regnskapet. Netto resultat fra det tekniske regnskapet viser livsforsikringselskapets netto fortjeneste på den risikoen som er overtatt fra kundene, inkludert avkastningsgarantien og administrasjon. Alle inntekter og kostnader som vedrører kollektivporteføljen og investeringsvalgporteføljen blir tatt inn i denne delen av regnskapet.

Det ikke-tekniske regnskapet vedrører ikke forsikringstakerne, men livsforsikringselskapets egne forhold. Dette omfatter i hovedsak avkastning og kostnader knyttet til selskapsporteføljen, samt øvrige administrative forhold i selskapet.

Etter resultat av ikke-teknisk regnskap og samlet netto resultat (sum av teknisk og ikke-teknisk resultat), kommer skattekostnad og til slutt andre resultatkomponenter som inngår i totalresultatet. Andre resultatkomponenter kan være knyttet til enkelte verdiendringer på finansielle instrumenter holdt for salg, kontantstrømsikringer eller estimatavvik på selskapets egne pensjonsforpliktelser.

Teknisk regnskap

I denne gjennomgangen har vi valgt å bruke årsregnskapet for Storebrand Livsforsikring AS som et illustrerende eksempel, se side 61.

Premieinntekter for egen regning

Den første posten i det tekniske regnskapet er premieinntekter for egen regning. Disse består av årets forfalte premier med fradrag for reassurandørens andel av forfalte premier (avgitte gjenforsikringspremier), samt inntekter i forbindelse med tilflytninger. I note 13 er det gitt nærmere informasjon om premieinntekter fordelt på bransjer og ulike produkter. For eksempel ser vi at Kollektiv Pensjon Privat utgjør 16 av 20 milliarder kroner. Av de 16 milliardene er 11 milliarder innskuddspensjon.

Forfalt premie er alle premiebetalinger til livsforsikringselskapet som har forfalt i løpet av året. Dette inkluderer alle elementene i premien som omtalt over (risikopremie, sparepremie, administra-

sjonspremie, fortjenesteelement og premie for avkastningsgaranti).

Avgitt gjenforsikringspremie er betalt premie for reassuranse i løpet av året.

Overføring av forsikringspoliser

I enkelte tilfeller overføres eksisterende forsikringspoliser fra et forsikringselskap til et annet. Dette kan være knyttet til arbeidsgivere som skifter pensjonsleverandør, pensjonskasser som avvikles mens ordningen videreføres i et livsforsikringselskap eller det kan være knyttet til flytting av individuelle poliser eller fripoliser. I alle disse tilfellene overføres opptjente midler fra en pensjonsinnretning til en annen, og vises på egen linje som premieinntekter.

Presenteres brutto i resultatregnskapet

Overføring fra andre forsikringselskaper presenteres brutto i resultatregnskapet. På den ene siden skal mottakende selskap inntektsføre premiereserven som premieinntekt i det året tilflytningen skjer. Dette skyldes at overføringer fra et annet selskap skal fremstå på samme måte som salg av en engangspremie. Deretter trekkes dette ut som en kostnad i posten endring i premiereserve, under endring i forsikringsforpliktelser (i eksemplet under benevnt som til/fra premiereserve brutto), i den aktuelle porteføljen tilflytningen vedrører. I tillegg til overføring av midler tilsvarende premiereserven, blir det ved flytting mellom ulike pensjonsinnretninger også overført en eventuell andel av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond. Disse andelene tas til inntekt på egen linje under endring i forsikringsforpliktelser i den aktuelle porteføljen (se eksemplet under).

En betydelig andel er spareelementer

Av forfalte premier utgjør en betydelig andel ren overføring av spareelementer. Disse representerer egentlig ikke en inntekt for selskapet, og kan i stor grad sammenlignes med innskudd i en bank. Tilsvarende gjelder for overføring av poliser fra andre livsforsikringselskaper. Beløpet som presenteres som netto premieinntekter for egen regning er derfor overvurdert i forhold til den virksomheten selskapet faktisk driver, sammenlig-

⁹ IFRS 4 regulerer regnskapsføring av forsikringskontrakter. I hovedsak innebærer den at det enkelte selskapet kan videreføre tidligere praksis i tråd med lokal lovgivning, med enkelte minimumskrav. IASB har imidlertid publisert IFRS 17 Forsikringskontrakter som vil erstatte nåværende IFRS 4. Opprinnelig ikrafttreden av IFRS 17 var 01.01.2021, men ble i 2020 besluttet utsatt til 01.01.2023.

¹⁰ IASB har erstattet IAS 39 med IFRS 9, men på grunn av utsatt implementering av IFRS 17 Forsikringskontrakter, har forsikringselskapene anledning til fortsatt å bruke IAS 39. I den norske regnskapsforskriften har man derfor beholdt kravet om at IAS 39 skal benyttes for finansielle instrumenter.

Storebrand Livsforsikring AS

Totalresultat

1. januar - 31. desember

(NOK mill.)	Note	2019	2018
Teknisk regnskap for Livsforsikring			
Forfalte premier, brutto		16 905	16 729
Avgitte gjensikringspremier		-8	-18
Overføring av premiereserve fra andre forsikringsselskaper/pensjonskasser	15	3 139	2 131
Premieinntekter for egen regning	12,13	20 036	18 843
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	30	3 461	323
herav inntekter fra eiendomsselskaper		1 302	1 028
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	16	5 389	5 594
Verdiendringer på investeringer	16	1 702	-592
Realisert gevinst og tap på investeringer	16	-455	-555
Netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	12	10 097	4 770
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	30	3 870	-814
herav inntekter fra eiendomsselskaper		289	210
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	16	64	503
Verdiendringer på investeringer	16	8 534	-3 373
Realisert gevinst og tap på investeringer	16	1 430	-150
Netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	12	13 897	-3 835
Andre forsikringsrelaterte inntekter	12,18	824	693

net med for eksempel en bank hvor innskuddene føres direkte i balansen og ikke via resultatregnskapet.

Netto inntekter fra investeringer

Netto inntekter fra investeringer presenteres med en separat oppstilling for hhv. kollektiv- og investeringsvalgporteføljen. Her inngår alle inntekter og kostnader knyttet til forvaltningsvirksomheten i den aktuelle porteføljen.

For investeringsvalgporteføljen tilfaller disse nettoinntektene kundene, og presenteres som en inntekt på den ene siden og som endring i forsikringsforpliktelse på den andre siden i resultatregnskapet.

Kollektivporteføljen

For kollektivporteføljen er bildet noe mer sammensatt. Avkastning innenfor garantert rente føres som finansinntekt og med tilhørende endring i forsikringsforpliktelse. Eventuell avkastning utover garantert rente og avsetning til eller fra tilleggsavsetninger danner

grunnlag for overskuddsdelingen mellom kunde og eier. Overskuddsdelingen følger ulike modeller for de ulike produktene, og fordeles på polisenivå. Avkastningen som tilordnes kunder som en del av overskuddsdelingen, føres som midler tilordnet forsikringskontraktene og ikke som endring i forsikringsforpliktelse. Dette fremkommer i eksempelet under «Overskudd på avkastningsresultat», se side 62.

Erstatninger for egen regning

Under erstatninger presenteres årets kostnader i forbindelse med erstatningsutbetalinger, med fradrag for reassurandørens andel av erstatningsutbetalingene (gjensikringsandel av utbetalte erstatninger), og overført premiereserve til andre selskaper ved flytting av poliser fra det aktuelle livsforsikringsselskapet.

Erstatningsutbetalinger omfatter her alle utbetalinger til forsikringsselskapets kunder i form av uføreforsikringer/-

pensjoner, etterlatteerstatninger og ordinære pensjonsutbetalinger. Ordinære pensjonsutbetalinger omfatter da både utbetalinger fra ytelsespensjon og innskuddsbaserte ordninger. Normalt er store deler av utbetalingene fra et livsforsikringsselskap allerede avsatt som en forsikringsteknisk avsetning. Kostnadsføring av erstatningen innebærer derfor normalt en tilsvarende reduksjon i forsikringstekniske avsetninger (til/fra premiereserve i Storebrand eksemplet over), som kommer i neste hoveddel i regnskapsoppstillingen.

Mottatte erstatninger fra reassurandører trekkes her ut som mottatte gjensikringer. I livsforsikring utgjør reassuranse normalt begrensede beløp, noe eksemplet over også viser.

Ved fraflytninger føres hele verdien overført til det nye forsikringsselskapet som en kostnad under overført premiereserve mv. til andre selskaper.

Utbetalte erstatninger, brutto		-12 226	-11 180
Gjenforsikringsandel av utbetalte erstatninger		9	64
Overført premiereserve med videre til andre selskaper	15	-4 506	-2 930
Erstatninger for egen regning	12	-16 723	-14 046
Til/fra premiereserve, brutto	38	543	335
Endring i tilleggsavsetninger	38	-768	-60
Endring i kursreguleringsfond	38	-3 255	1 462
Endring i premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond	38	-2	-5
Til/fra tekniske avsetninger for skadeforsikringsvirksomheten	38	-8	-5
Overføring av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond fra andre selskaper	15	-11	-16
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	12	-3 501	1 710
Endring i premiereserve		-21 134	-4 530
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsportefølje	12	-21 134	-4 530
Overskudd på avkastningsresultatet	38	-199	-162
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	38	-196	-194
Annen tilordning av overskudd		-43	-58
Midler tilordnet forsikringskontraktene	12	-438	-415
Forvaltningskostnader		-189	-209
Salgskostnader	20	-269	-282
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader (inklusive provisjoner for mottatt gjenforsikring)		-1 051	-964
Forsikringsrelaterte driftskostnader	12	-1 509	-1 456
Andre forsikringsrelaterte kostnader	12,24	-368	-157
Resultat av teknisk regnskap		1 180	1 576

Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser

Neste hoveddel i resultatoppstillingen viser endring i forsikringsforpliktelser for hhv. kollektiv- og investeringsvalgporteføljen. Her presenteres endringer i de forsikringsmessige avsetningene som skal dekke selskapets forpliktelser.

Endringer i premiereserven

For kollektivporteføljen utgjør endringer i premiereserven den forsikringstekniske pensjonsopptjeningen den enkelte kunde har i løpet av året, minus utbetalte erstatninger (som inkluderer pensjonsutbetalinger). Dette utgjør enkelt fortalt endringen i verdien av de opptjente pensjonsrettighetene den enkelte kunde kan ta med seg fra forsikringsselskapet, for eksempel i form av en fripolise.¹¹ I tillegg inkluderer premiereserven IBNR¹² og RBNS,¹³ der IBNR er knyttet til skader som har inntruffet, men enda ikke har blitt rapportert og RBNS er knyttet til skader som har blitt rapportert,

men ennå ikke er fullt oppgjort. Dette vil for livsforsikringsselskaper i hovedsak være knyttet til nylige uføretilfeller og dødsfall.

Garantert avkastning

Videre er garantert avkastning tilført forsikringskunder som har produkter med rentegaranti inkludert i posten for resultatført endring i forsikringsforpliktelser. Øvrig avkastning til disse kundene er resultatført under posten midler tilordnet forsikringskontraktene. Endringer i tilleggsavsetninger og avsetninger til kursreguleringsfondet kostnadsføres også under resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser i resultatregnskapet (hva som inngår i de ulike postene vil bli presentert i en egen del om balansen senere i artikkelen).

For investeringsvalgporteføljen tilsvarer resultatført endring i forsikringsforpliktelser i hovedsak endring i balansen på investeringer i investeringsvalgporteføljen der innbetalt premie, utbetalt erstatning, administrasjonskostnader og avkastning på kundemidler inngår.

Midler tilordnet forsikringskontraktene

I posten midler tilordnet forsikringskontraktene fremkommer den delen av overskuddsdelingen som tilfaller forsikringskontraktene i kollektivporteføljen. Tilordnet overskudd spesifiseres for hhv. risikoresultatet og renteresultatet (grunnlaget for fordelingen vil vi komme nærmere inn på i en egen del om resultatelementer og overskuddsdeling lenger ut i artikkelen).

Forsikringsrelaterte driftskostnader

Forsikringsrelaterte driftskostnader presenteres etter sin art. For et rent livsforsikringsselskap utgjør administrative kostnader hoveddelen av de forsikringsrelaterte driftskostnadene. Vi ser at dette er tilfellet også i eksemplet der 70 % av de forsikringsrelaterte driftskostnadene i 2019 er knyttet til forsikringsrelaterte administrasjonskostnader.

Resultat av teknisk regnskap

Resultatet av teknisk regnskap er summen av postene omtalt over. Dette viser resultatet av den forsikringsrelaterte delen av virksomheten, som tilfaller livsforsikringsselskapets egenkapital (det vil si eierne). Som vi ser av eksemplet

¹¹ Flytteverdien er opptjent premiereserve på den enkelte kontrakt pluss en andel av tilleggsavsetninger og kursreserve.

¹² IBNR = Incurred but not reported.

¹³ RBNS = Reported but not settled.

over, er netto resultatet av teknisk regnskap på NOK 1180 millioner, som kun utgjør litt over 2,5 % av inntektene. Årsaken til dette er, som nevnt over, at en betydelig andel av inntektene tilordnes kundene og disse har sin motpost i økte forsikringstekniske avsetninger eller midler tilordnet forsikringskontraktene. Inntektene nettes dermed ut i det tekniske regnskapet og netto resultat på NOK 1180 millioner utgjør selskapets fortjeneste av selve forsikringsvirksomheten til egenkapitalen.

4.1.2 Ikke-teknisk regnskap

Under den ikke-tekniske delen av regnskapet fremkommer poster som ikke er direkte knyttet til forsikringskontraktene. I hovedsak gjelder dette netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen, forvaltningskostnader, renter på ansvarlig lån og andre inntekter/kostnader knyttet til selskapsporteføljen. Et eventuelt overskudd her vil tilfalle selskapet direkte og er helt adskilt fra kundene og forsikringskontraktene for øvrig.

Hele inntekten fra selskapsporteføljen inkluderes i totalresultatet og tilordnes

selskapets egenkapital etter fradrag for forvaltningskostnader og øvrige kostnader. Dette er naturlig da inntekten utelukkende er avkastning på selskapets egne midler. Øvrige kostnader er her andre kostnader i selskapet som ikke er relatert til forsikringskontraktene eller til forvaltningen av selskapsporteføljen. Kostnadene er nærmere spesifisert i note 25 og er knyttet til ansvarlig lån og amortisering av immaterielle eiendeler.

Som vi ser av eksemplet over summeres resultatet av teknisk og ikke-teknisk regnskap, og utgjør selskapets resultat før skattekostnad. Av resultat før skatt utgjør resultatet fra ikke-teknisk regnskap nesten 50 %, selv om bruttotalene i denne delen av regnskapet er betydelig mindre enn i det tekniske regnskapet. Dette skyldes som omtalt over at mange av postene i det tekniske regnskapet er knyttet direkte til kundene, og nettes ut som avsetninger og disponeringer i resultatregnskapet.

Totalresultatet

Etter skattekostnaden og andre resultatkomponenter fremkommer totalre-

sultatet. Livsforsikringsselskaper har egne skatteregler innført fra og med 2018. I tillegg er livsforsikringsselskapene omfattet av finansskatten som ble innført fra og med 2017, slik at skattesatsen er 25 %. Det er videre egne periodiseringsregler for både forsikringstekniske avsetninger og avkastning på investeringer i kundeporteføljene. Vi går ikke nærmere inn i disse reglene i denne artikkelen.

Pensjonskasser er i tillegg skattepliktige for sin netto formue, som i de fleste tilfellene vil tilsvare ansvarlig kapital med fradrag for annen innskutt egenkapital (da dette er å anse som gjeld til sponsorforetakene), samt noen justeringer knyttet til for eksempel verdsettelse av eiendom.

(NOK mill.)	Note	2019	2018
Ikke-teknisk regnskap			
Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	30	565	908
Renteinntekt og utbytte med videre på finansielle eiendeler	16	448	367
Verdiendringer på investeringer	16	102	-61
Realisert gevinst og tap på investeringer	16	279	135
Netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen		1 394	1 350
Andre inntekter	19	22	105
Forvaltningskostnader		-18	-18
Andre kostnader	25	-409	-419
Forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen		-427	-436
Resultat av ikke-teknisk regnskap		988	1 019
Resultat før skattekostnad		2 168	2 594
Skattekostnad	26	-322	1 087
RESULTAT FØR ANDRE INNTEKTER OG KOSTNADER		1 846	3 682
Estimatendringer knyttet til ytelsesbaserte pensjonsordninger		-4	21
Skatt på andre inntekter og kostnader		10	
Sum andre inntekter og kostnader som ikke blir omklassifisert til resultatet		6	22
Effektiv andel av gevinster og tap på sikringsinstrumenter i kontantstrømsikring		-36	-23
Sum andre inntekter og kostnader som kan bli omklassifisert til resultatet		-36	-23
Sum andre inntekter og kostnader		-30	-1
TOTALRESULTAT		1 816	3 681